

Aleksander Žižek

Kronika konca strašne vojne 1945* (Dnevniški zapiski Marte Gollitsch)

Beseda dve o času in kraju nastanka dnevnika

Če se spustimo z oblakov pomembnosti in se "ponižamo" z ubadanjem z "mikrozgodovino", z zgodovino posameznika oziroma njegovega (za svetovno dogajanje) relativno nepomembnega domačega kraja utegnemo odkriti marsikaj zanimivega.

Zgodovina celjskega nemštva je precej dolgo (skoraj do samega konca habsburške države) zgodovina večjih in manjših zmag ter le redkih (pa tem hujših) porazov. Prelomno leto 1918 pomeni sicer kratkotrajno družbeno kastracijo nemškega vpliva, ki pa konec 20. in v 30. letih doseže vnovičen vzpon v društvih in organizacijah, katerih brambovsko podstat (naprimer Kulturbund) vedno bolj prepaja agresiven nacionalizem in končno nacizem. Obdobje po prvi svetovni vojni se v mnogočem razlikuje od burševsko-sokolskih prask, pretepov in nočnega vpitja "Haut's ihn nieder!" Generacija, ki je lučala kamenje v okna Narodnega doma, pljuvala udeležence slovenskih veselíc in shodov, se pretepala na opustelih nočnih ulicah ter škripala z zobmi ob propadu osvojenega Avstroogrske, je (gotovo) z odkritim odobravanjem sledila vnovičnemu vzponu nemškega duha in samozavesti, ki jo je netila neokrnjena gospodarska superiornost. Te veterane bi bilo zanimivo povprašati, kdaj so prvič začutili, da je boj njihovih sinov drugačen. Kdaj so podvomili v pot, po kateri je v začetku 30. let krenilo nemštvo v diaspori? Četudi je večini "potegnilo" ravno tako pozno kot njihovim slovenskim sosedom (zasedbenih sil niso pozdravljali samo Nemci in "Vindišarji!"), so kljub vsemu storili premalo - nekaj intervencij v korist zaprtih, nekaj hvalevrednih izjem (Alma Karlin) - vse to ne more popraviti vtisa, da so kljub stoletni navezanosti na ta prostor in ljudi predolgo verjeli v režim, ki so ga držali pokonci samo kri in koračnice ("... und morgen die ganze Welt"). Hitler in njegovi pomagači (razen morda Speer in Göring) med višjimi sloji (sem lahko mirno štejemo tudi glavnino celjskega vplivnega nemštva) nikoli niso uživali preveč zaupanja - nacizem je resda ponujal neslutene možnosti, sam Vodja pa vsekakor ni bil

primeren za izvedbo tega tisočletnega sna. Ko so od tega sna ostali samo še strah, sovraštvo in bombe, je večina Nemcev z lahkoto pisala o "izvržku", "gobavcu" in podobnem. Ob tem je vendarle treba biti previden - način delovanja nacističnega sistema (in v našem primeru okupacijske uprave) je moral obsojati (in so ga večinoma tudi res) vsak normalen človek. Izgoni, aretacije in streljanje talcev so pomenili dokončno streznitev, ki je prebivalstvu v vsej grozi predočila nacistični načrt dokončnega iztrebljenja. Štiriletna nacistična strahovlada je ostro polarizirala še včeraj zaspano mestno srenjo. Upam si trditi, da je bilo med iskrenimi (a zaradi rodu in strahu pred obsodbo previdnimi) nasprotniki nacističnega terorja tudi precej celjskih Nemcev. Žal so jih že pred vojno preglasili jastrebi v njihovih vrstah. In (tudi) njihova nepopustljivost je kriva povojnih pogromov nad Nemci.

Vojna je pomenila tudi za Celjane svojevrstno možnost za diferenciacijo - prihod nemških zasedbenih sil in vzpostavitev okupacijske uprave je že precej pred cvetno nedeljo oziroma velikim petkom 1941¹ na tihem pozdravljalo (in pripravljalo) (tudi) precej Celjanov. Dejstvo je, da se je kasnejša okupatorjeva civilna uprava izoblikovala tudi s pomočjo "lojalnih" Spodnještajerskih Nemcev (in še bolj "lojalnih" Spodnještajerskih "Vindišarjev"). Precej podrobno so znane vloge nekaterih glavnih voditeljev celjskega nemštva, ki so po operetnem "izgnanstvu"² skupaj z nemško vojsko kot "posebni vodniki"³ prišli "osvobodit" pred 23 leti "izgubljeno" domovino. Poznamo njihova imena in njihovo veljavo v novem redu, znano je plačilo, ki so ga po vojni prejeli za to. Številnih povojnih obsodb nam ni treba zagovarjati pred nikomer. Precej bolj boleče

* Dnevnik Marte Gollitsch z naslovom Chronik vom Schluß des Schrecklichen Kriegs 1945 je vključen v zbirko rękopisov Zgodovinskega arhiva v Celju (ZAC) in nosi oznako Rok 25.

¹ Ta dan (11. 4.) so Celje zasedle enote 1. divizije planinskih lovcev 49. planinskega korpusa 2. armade nemške vojske.

² 1. 4. 1941 so z velikim pompom evakuirali v Avstrijo precejšnje število Spodnještajerskih Nemcev, ker naj bi bili ogroženi zaradi protinemške evforije ob demonstracijah.

³ Sonderführer im Feldzug.

in neopravičljivo pa je bilo blazno vztrajanje pri kolektivni krivdi, ki je v času neposredno po vojni obsodilo na smrt tisoče zgolj zaradi njihove nacionalne ali politične pripadnosti. Čas hlastnega obračuna s preteklostjo in "izgradnja novega človeka in družbe" nista bila naklonjena ukvarjanju s posameznikom. V vrtincu je utonilo na obeh straneh precej ljudi samo zato, ker so bili na napačni strani - bili in ne streljali. Zgodovino so dolgo pisali le zmagovalci - pisali so jo prav, zase. V petdesetih letih so prešli vse razvojne stopnje odnosa do preteklosti in dosegli solidno osnovo za poskus "dokončnega" ovrednotenja dogodkov izpred pol stoletja. Zlom socializma in razpoke v domačem "berlinskem zidu" so število "edinih poklicanih" raziskovalcev bližnje preteklosti povečali do absurda - žalostno je le dejstvo, da tudi ti začenjajo svoj uk iz nič (ali maja 1945) in da njihova alkimija po poti, ki jo ubirajo nikoli ne more ustvariti zlata.

Dostopna literatura (tudi tuja), številne objave virov, predvsem pa neusahljivo bogastvo vedno novih izdaj spominov, dnevnikov, pričevanj in podobnega lahko človeku s konca dvajsetega stoletja pomagajo razumeti in sprejeti dogodke izpred petdesetih let ter mu precej zanimiveje kot "servirane" resnice odgovoriti na marsikatero vprašanje.

Eduard (in Marta)

Eduard Gollitsch se je rodil 7. novembra 1873 v Celju v ugledni meščanski družini. Njegov oče Avgust Gollitsch je bil trgovec, mati Ana pa potomka znane obrtniške družine Trautvetter. (Trautvetterjeva last je bila tudi hiša na Glavnem trgu 9, kamor sta se preselila z ženo.) Njegova žena Marta je bila rojena v Fehringu na Zgornjem Štajerskem.

Eduard se je po zaključku šolanja na gimnaziji v Celju leta 1891. vpisal na graško medicinsko fakulteto, ki jo je končal leta 1898 in se še isto leto (1. oktobra) kot sekundarij zaposlil v celjski Gize-lini bolnišnici. Po dveh letih sekundariata je dr. Eduard Gollitsch prevzel interni oddelek in leta 1909 postal primarij, opravljal pa je tudi funkcijo mestnega (magistratnega) zdravnika. Med 1. svetovno vojno je vodil vojaško bolnico v Celju. Po vojni se je vrnil na svoje staro delovno mesto v bolnišnico. Med nemško ofenzivo proti Slovenji Gradcu pozimi 1918/19 so ga zaradi pronemške usmerjenosti začasno internirali v Kamniku. Po vrnitvi iz internacije je izgubil službo v bolnišnici in začel z zasebno prakso.

Gollitsch se je dejavneje vključil v celjsko (nemško) politično in družabno življenje po prihodu iz Gradca. Pri tem mu je bil v precejšnji oporo brat Ferdinand, lastnik kavarne Central, ki jo je slovenski tisk pogosto opisoval kot trdnjavo celjskega nemštva. Oba Gollitscha najdemo denimo v tisku

ob čeških dogodkih 1899 in kasnejšem procesu proti Ivanu Bovhi.⁴ Značilno je, da se v predvojnem Celju ni posebno izpostavljaj, saj ga lahko v tem času bremenita le spisek graškega Gaugrenzlandamta,⁵ ki je dr. Eduarda Gollitscha obravnaval kot zaupnika ter najemna pogodba iz leta 1939 - z njo sta zakonca Gollitsch oddala ljubljanski podružnici Nemškega društva za pomoč (Deutscher Hilfsverein)⁶ v desetletni najem štirisobno stanovanje v svoji hiši na Glavnem trgu - vsekakor nenaključen izbor najemnika.⁷

Njegovo vedenje v prvih dneh okupacije popisuje Orožen kot lojalno in v skladu s (poklicno) človekoljubnostjo. Gollitsch se je skupaj z Negrijem in Miglitschem namreč po odhodu mobiliziranih celjskih zdravnikov javil v bolnišnici in poprijel za delo. Po vrnitvi mobiliziranih slovenskih zdravnikov, ki so jih zasedbene oblasti oziroma dr. Harald Weikmann,⁸ kmalu odpustile, so v bolnišnici zaposlili nove (nemške) zdravnike - dr. Zederja, dr. Ritterja in Celjana dr. Hansa Hönigmann, Gollitscha in ostale pa odslovili. Med vojno dr. Gollitscha ni najti med funkcionarji ŠDZ.

Dr. Eduard Gollitsch je bil aretiran 10. maja 1945 in odpeljan najprej v celjske zapore, nato pa v teharsko taborišče. Pred Vojaškim sodiščem mariborskega vojnega področja - senat v Celju je bil na glavni javni ustni razpravi 31. 7. 1945 "obsojen na omejitev svobode za dobo 5 let, izgon iz države, zaplenbo celotne imovine z zakonskimi omejitvami, izgubo političnih in državljskih pravic... za dobo 10 let". Obtožnica ga je bremenila članstva v Kulturbundu,⁹ s čemer (zgolj s svojim članstvom!) naj bi bil "pomagač množičnih mučenj prisilnega izseljevanja prebivalstva ter njegovega odгона v taborišča in na prisilno delo, požigov, uničevanja in ropanja državne imovine..."¹⁰

⁴ B. Cvelfar: "Jaz nisem nameraval vstreljiti", Zgodovina za vse, III/1, str. 29 - 45.

⁵ Gaugrenzlandamt NSDAP je bil ustanovljen 3. 2. 1939, skrbel pa je za stike z nemštvom v diaspori. Poleg graške (vodil jo je kasnejši celjski okrožni vodja Toni Dorfmeister) je imel izpostavo še v Celovcu. A MNZC, fasc. 18, mapa 3.

⁶ Ena izmed številnih oblik delovanja AO NSDAP - inozemske organizacije nacistične stranke, ki je "povezovala in organizirala" pronacistično nemštvo v tujini.

⁷ ZAC AF Okupacijska občina Celje, AŠ 23, sig. 559.

⁸ Zadolžen je bil za sanitetne zadeve, v okrožnem vodstvu ŠDZ pa je prevzel delovno področje Zdravje (njegov nadrejeni v ŠDZ je bil dr. Hönigmann). Weikmann je zaradi nepoštenosti pristal v zaporu. J. Orožen: Zdravstvo v Celju in okolici, Celje 1952, str. 53.

⁹ Celjski Kulturbund so oblasti razpustile julija 1936 (znova pa je bil dovoljen oktobra 1939) - med prepovedjo pa je nemštvo v različnih društvih (Athletiksport Klub, Männergesangsverein) legalno nemoteno delovalo naprej. A. Žizek: Kratek oris strukture in delovanja ŠDZ na Celjskem v letih 1941 do 1945, Czb 1993, str. 201, 202.

¹⁰ Delni prepis sodbe (Sod 313/45) kot priloga zalepnemu spisu Zp 141. ZAC AF MLO Celje, AŠ 120.

*Reklama prve odločbe z dne 24.8.1945
opr. st. Zaplemb. 49/a45.*

Marta Golik, soproga zdravnika
Celje, Tomsicev trg 9.

J. Z. 0143/C

75/45

Mestni Zaplembeni komisiji,

Celje.

Meni, Marti Golik, zdravnikovi soprogi v Celju, Tomsicev trg st. 9, je bilo z odločbo z dne 24. VIII. 1945 opr. st. Zaplemb. 49/a45 vse moje imetje na področju mesta Celje zaplenjeno, ker sem "nemske" narodnosti, rojena pa v Fehringu na Štajerskem.

Res je, da sem bila rojena avstrijska državljanka, a živela sem s svojim možem, dr. Edvardom Golikom, od leta 1899 v Celju. prilagodila sva se vedno vsem razmeram in vedno sva se napram slovenskemu narodu dobro in lepo obnašala, kar je že poklic mojega moža kot zdravnik napram svojim pacientom s človeškega ozira popolnoma razumljivo. Toraj nisva nikdar kogar žalila ali mu žalega storila.

Grozote, ki jih je okupator tu delal, sva z možem najstrožje obsojala.

V smislu odloka AVNOJ-a z dne 21. XI. 1944 se n i n a ničesar podvzeti proti jugoslov. državljanom nemske narodnosti, ki so se popolnoma asimilirali, kot je to pri meni slučaj.

3/8 hiše Tomsicev trg 9 je moja last enako tudi vsa stanovanjska oprema s perilom vred je bila moja dota, toraj moja osebna last.

Razentega se pa se sklicujem na Uradni list-posebna priloga k št. 18 z dne 18. VII. 1945, Čl. 6, v katerem se izrecno navaja, kar je od zaplembe izvzeto. T. 1/ a, d, e.

Pripominjam, da jaz nisen bila dosedaj obsojena, toraj tudi zaplenba moje imovine ne more priti v poštev, osebno onih predmetov, ki jih navaja Uradni list št. 18 z dne 18. VII. 1945 Čl. 6.

Pripominjam, da sem odlok z dne 24.8.1945 od P.n. sprejela
dne 15./9. 1945

P r o s i m

... Federalna zaplemena komisija, kateri se naj ta pritožba
predloži, zaplembo mojega imetja dvigne v celoti.

Smrt fašizmu-svoboda narodu !

Celje, dne 19.9.1945.

Sprejeto: dne 22. sept. 1945.

Marta Gollitsch

Pritožba Marte Gollitsch zoper sklep o zaplembi premoženja
(19. 9. 1945, Zp 141, ZAC AF MLO Celje, AŠ 129).

Mestna zaplembna komisija v Celju je njemu in njegovi ženi 24. 8. 1945 zaplenila vse premočnine in nepremičnine na področju Okraja mesto Celje, kar je bila (vsaj za premočnine) gola formalnost - Gollitschevo stanovanje je namreč že od njegove aretacije dalje nekaterim novim oblastnikom služilo kot "nabavno skladišče". Njegova žena se je 19. 9. 1945 na sklep zaplembne komisije neuspešno pritožila. Vseeno je (kot kaže) smela ostati v svoji nacionalizirani hiši, saj še decembra 1945 na zaslišanju navaja kot svoj naslov Glavni trg 9.

Totengedenkbuch der Deutsch-Untersteirer¹¹ navaja, da naj bi dr. Gollitscha po obsodbi ustrelili na Pohorju.

Moževa aretacija in njegovo bivanje v tehar-skem taborišču sta ženo Marto spodbudila k pisanju zelo intimnih in tesnobnih dnevniških zapisov, ki nas seznanjajo z življenjem v Celju v prvih povojnih dneh. Dejstvo, da je za svoje zapiske uporabila že delno popisan (gimnazijski?) zvezek kaže na neskončen obup in potrebo po izpovedi. Izguba ljubljene osebe je zanjo resnična človeška smrt pri polni zavesti in bridkem občutenju bolečine ob dokončni ločitvi. Konec vojne je zakonca Gollitsch nedvomno hudo prizadel - številni zimski bombni napadi na Celje so precej poškodovali njun dom,¹² še hujši pa je bil njihov učinek

nanju, čeprav sta ubežala (vidnim) poškodbam. Nemirni dnevi ob prevzemu oblasti so jima skalili veselje nad preživetu vojno moro.

Dnevnik niso politični zapiski - njihova avtorica (in njen mož) za Zgodovino ne pomenita nič. Če si imaginarna, neprizadeta Zgodovina še lahko in mora privoščiti brezbržnost do posameznih zrn peska na svoji poti, si mi kot potencialni Nepomembneži in žrtve "prevratnih dogodkov" tega pišmeuhovstva ne smemo dovoliti. Najmanj, kar dolgujemo tej izpovedi je, da jo skušamo predvsem človeško razumeti.

Pri tem nivoju razumevanja je konec koncev vseeno od kdaj in kakšen član Kulturbunda je bil Eduard Gollitsch, kako se je kazala njegova ošabnost in nadutost, ki mu jo očitajo v času njegovega službovanja v celjski bolnišnici¹³ in nenazadnje sta nepomembni tudi njegova "lojalnost" v letih 1918/19 in zavzetost za zaupane bolnike med njegovim več kot štiridesetletnim službovanjem v Celju. Iluzorno bi bilo pričakovati, da avtor tako osebnih zapisov, ki je povrh vsega še izjemno čustveno navezan na "subjekt popisovanja" zmore kritično distanco in preseganje opisovanja skozi (vsaj malo) roznata očala. Kljub temu tovrstnih zapisov ne smemo podcenjevati, saj predstavljajo poleg zapisov o veliki Zgodovini nepogrešljiv kamenček v mozaiku razumevanja dogajanja v preteklosti.

¹¹ Publikacijo je izdalo društvo Landsmannschaft der Deutsch-Untersteirer in Österreich v Gradcu (Lazarettgürtel 54 - 56).

¹² Cenitev po bombnih napadih navaja kar za 16.752 RM

škode. A MNZC, fasc. 24, mapa IV.

¹³ J. Orožen: Zdravstvo v Celju in okolici, str. 44 - 45.

*Umikajoče se čete pred celjskim magistratom
(fototeka ZAC).*

V ponedeljek 7. 5. so se v Angliji oglasili zvonovi miru, nemška armada pa je kapitulirala. Ker je bil Edi po terorističnih napadih na Celje 14. 2. duševno in telesno izčrpan [krank] sva hotela oditi v bolnišnico, ker pa tam ni bilo prostora, moj ljubi Edi pa zaradi prahu in svoje astme ni mogel ostati v mestu, naju je dr. Zeder¹⁴ vzel k sebi v prazno otroško sobo, ker se je njegova družina iz strahu pred bombami umaknila na Zgornjo Štajersko. Za to mu bova vedno hvaležna, saj se je Edi dodobra naučil čistega zraka.

*Mag. Andro Posavec (na desni z belo zastavo) s
poveljniki umikajočih se formacij pred prihodom
enot JA (fototeka ZAC).*

8. 5. se je dr. Zeder sklenil odpeljati k svoji družini, saj ga je zelo skrbelo za ženo in otroke.

Pospravila sva svojo posteljnino in drugo ter odšla domov, kjer so medtem že popravili streho, ki jo je popolnoma uničil bombni napad.

Med najino odsotnostjo je bilo [v mestu] zelo živahno. Skozi center so se valile čete - odhajajoči nemški vojaki, prihajajoči partizani ter Hrvati, Srbi in vsi mogoči narodi, ki so samo potovali mimo.

Nereda ni bilo, umikajoče se čete tudi niso plenile ali vdirale v hiše [Beschreitung]. Tako je bilo tudi v sredo. Gospod lekarnar Posavec¹⁵ je skrbel za red in varnost.

Hrvaški ustaši so se v noči s srede (9.) na četrtek (10. maja) v [bližnji] okolici in po hribih spopadli s tukajšnjimi partizani. Ker so žvižgale krogles, sva odšla z drugimi strankami v klet.

Ker sva imela povsem čisto vest, saj Slovanom [den Slaven] nikoli nisva storila nič hudega (prej nasprotno) in se tudi nisva strinjala z nemško oblastjo [načinom okupacijske uprave - Regierung] v Celju in z izselitvami, se nisva bala za svojo osebno varnost.

Po streljanju sva šla mirno v posteljo in zaspa. Zofka¹⁶ [Soferl], najina zvesta kuharica, ki je pri hiši že deseto leto, naju je po 5. uri zjutraj zbudila. Dva partizana sta stala v jedilnici in zahtevala, da gre Edi takoj z njima. Rekla sem jima, da Slovanom nikoli ni storil nič hudega, da je star že 72 let in bolan. Na vse te ugovore je eden izmed njiju v nemščini dejal: "Vse to vemo. Ne bojte se, vašemu možu se ne bo nič zgodilo. Čez eno uro ga bova pripeljala nazaj."

Vprašala sem: "Mi obljubite?" - Da, je rekel in mi dvakrat dal roko. Bila sva popolnoma pomirjena, saj sva mislila, da gre le za zaslišanje. Edi ni niti zajtrkoval in je odšel brez kakršnekoli prtljage, popotnice [hrane, okrepčila - Stärkungsmittel] in zdravil.

Zdaj se je začelo strašno trpljenje - danes je 20. maj pa ga še ni, o njem pa tudi še nisem nič slišala.

Če samo pomislim, da bi doživel srčni napad ali napad astme brez vsake nege...

Bog ve, kako trpim. Tudi on vsekakor zelo trpi - ločitev je res najhujše. Kako dober je bil moj predlog o injekcijah...

Koliko lepši bi bil večern spanec od te bolečine v duši.

Komu naj povem, kaj sem počela v teh groznih dneh. Ves dan sem v četrtek 10. 5. doma čakala moža. Gospodu Posavcu sem sporočila, kaj se je zgodilo. Takoj je prišel in bil očitno zelo zaskrbljen, ker ni imel pojma, kdo je to [aretacijo] ukazal. Obljubil je, da se bo pozanimal, vendar ni izvedel ničesar. Moj strah se je stopnjeval do brezumja. Kako me je mučilo, da sem nasedla obljubi in poštenemu obrazu in nisem Ediju dala s sabo vsaj zdravil in nekaj priboljškov [Erleichterung]. Proti večeru je prišla neka ženska, ki je Edija videla v barakah pri "Baron Bank" [?] in mi

¹⁴ Dr. Helmut Zeder je bil med vojno vodja kirurškega oddelka celjske bolnišnice. Gl. J. Orožen: Oris sodobne zgodovine Celja in okolice, Celje 1980, str. 642.

¹⁵ Mag. Andro Posavec je bil lastnik lekarne "Pri Mariji pomagaj" na Glavnem trgu v Celju.

¹⁶ Zofija Lebeničnik, Gollitscheva služkinja, rojena v Šmarju pri Jelšah. ZAC AF MLO Celje, AŠ 120, Zp 141 (Zaslišanje).

izročila njegove pozdrave. Končno tolažba.

Potem sem slišala, da so odvedli še veliko Nemcev in da so v zaporu okrožnega sodišča. Dejstvo, da Edi ni sam, me je malce potolažilo.

Noč se je vlekla. Zvesta Zofka je spala pri meni na divanu. Tudi moja ljuba sestra, katere stanovanje je bilo popolnoma zbombardirano v napadu 14. 2., je pri meni, tako da vsaj nisem popolnoma sama.

V petek dopoldne je prišla gospa Skale¹⁷ in mi povedala, da je prosila že nekaj gospodov, naj pomagajo Ediju, zahvalila pa se mi je, ker sem bila [med okupacijo] pri deželnem svetniku¹⁸ in izprosila, da so jo spustili domov. Takoj sem se šla pozanimat k večim zelo ljubeznivim in finim Slovencem, ki so mi svetovali naj potrpi, dokler ne pride vlada [nova mestna oblast], na katero se bom lahko obrnila.

*Prihod enot JA na 1. okrožno manifestacijo
28. 5. 1945 v Celju (fototeka MNZ Celje).*

Menili so tudi, da ne vedo o Ediju nič obremenilnega, saj vse poznajo. Potem sem slišala, da imata mlada gospoda Diehl¹⁹ in Jezernik veliko besede, za pomoč pa sem prosila njuna očeta. Z gospodom Jezernikom²⁰ je govorila Zofka - žal

sina še ni domov. Pri Diehlu,²¹ tega sem obiskala sama, je enako. Fant je bil interniran v Dachau in ga še ni domov.²² Gospod Diehl je bil zelo razburjen in je rekel, da bi se samoumevno zavzel za mojega moža, ki ga že dolgo pozna kot poštenjaka, četudi ne bi sama prišla k njemu.

Tako slišiš od povsod prijazne tolažeče besede, uspeha pa ni.

V sebi sem bila grozno prestrašena, saj sem se bala, da bomo poželi tisto sovražstvo, ki ga je posejal on, ki smo ga od nekdaj imenovali gobavec [Aussatz].

Tako sem tekala okoli in iskala pomoč, da sem bila pogosto povsem izmučena, razen tega so večkrat prepovedi izhoda. Včasih sta me spremljali Kati²³ ali Malči.²⁴ Vsi v hiši žalujejo z mano in si žele proslaviti vrnitev mojega moža - Bog daj, da bi bilo to kmalu.

V prvih dveh dneh sem shujšala za 4 kilograme, zato bom poslej močna, da ne bom na koncu sama zbolela, ko se mož vrne.

Vsi pravijo, da se mu ne more nič zgoditi, saj ni nikoli nič slabega rekel ali storil.

Bog daj, da bi v zaporu ostal zdrav. To je moja stalna molitev. Sama sem šla na komando mesta [Stadtamt] pa ne sme nihče noter, bila sem tudi na policiji, kjer pa niso vedeli ničesar in so me spet poslali na komando [Stadtamt].

Ob sobotah zvečer sem na ulici [včasih] še srečavala dr. Negrija,²⁵ ki pa gotovo tudi ni več na prostosti. [Medvojni] Župan [Robert] Himmer se je menda v zaporu zastrupil. Gotovo je imel slabo vest, bil je surov do ljudi, ki jih je mučil z okopi.²⁶

V petek sem bila pri vходу v zapor, da bi mi možu poslala perilo, milo, cigarete in drugo pa mi

Celja, str. 55 in ZAC Register obrti Celje-mesto (stari do 1952).

²¹ Gre za znanega celjskega podjetnika Roberta Diehla (žganjar, družabnik v kamnoseški družbi).

²² Vrnil se je junija 1945. Dachauski procesi, str. 38, 168 - 219.

²³ Sosea Kati Valentinčič.

²⁴ Hišnikova žena Malči Ašič.

²⁵ Dr. Valter Negri, sin celjskega lesnega trgovca. Bil je kirurg in ginekolog. V celjski bolnici se je zaposlil kot sekundarij že pred 1. svetovno vojno (vojno je preživel kot vojaški zdravnik na italijanski fronti). Po prvi svetovni vojni je začel z zasebno prakso. J. Orožen: Zdravstvo v Celju in okolici, str. 39, 42 - 45, 53.

²⁶ Pod njegovim nadzorom (in šikaniranjem) so ob koncu vojne prebivalci kopali protitankovske ovire/jarke v okolici mesta. Himmerja so postavili pred izredno vojaško sodišče v Ljubljani 23. 6. 1945 (maja torej še ni bil mrtev!), skupaj s Paidaschem, Paulom in Georgom Skobernetom (ter drugimi soobtoženci). Nanj se nanaša naslednji odlomek članka:

"Himmer Robert, nekdanji celjski župan, ki ima na vesti neštetilo zločinov in pobojev, se je izgovarjal, da je samo nedolžna žrtev svinj, ki so prišle iz rajha"... Vsi obtoženci so bili obsojeni na smrt, trajno izgubo državljanских pravic in zaplembo celotnega imetja. Nova pot, 30. 6. 1945.

¹⁷ Skaletovi so živeli na Slomškovem (Cerkvenem) trgu 1. Omenjena "gospa Skale" je verjetno Helena Skale - njenega moža in sina so Nemci kot talca ubili pri Frankolovem. J. Orožen: Posestna in gradbena zgodovina Celja, Celje 1957, str. 24.

¹⁸ Landrat - Toni Dorfmeister (politični (ŠDZ) in upravni vodja medvojne celjskega okrožja), ubit je bil 3. 2. 1945 med službeno potjo blizu Frankolovega.

¹⁹ Branko Diehl, po vojni glavni inšpektor za gospodarstvo pri kontrolni komisiji pri Predsedstvu vlade LRS. Obtožen in obsojen na smrt v Diehl-Oswaldovem (dachauskem) procesu v Ljubljani (20. - 26. 4. 1948). Dachauski procesi (ur. M. Ivanič), Komunist, Ljubljana 1990, str. 38, 168 - 219).

²⁰ Verjetno stavbenik Karel Jezernik (Kot sedež njegove obrti se omenja Drapšinova 14 - Rožni dvor, prvotno Diehlovo imetje (tu je stala njegova žganjarna), po letu 1929. razdeljeno in razprodano - glavnino je tedaj kupil Jezernik). J. Orožen: Posestna in gradbena zgodovina

tega niso dovolili. Od tedaj so bile tam tudi že Zofka, Kati in Malči - zaman, hudo mi je, da mi poka srce. Mogoče mu bomo lahko kaj poslali po binkošti.

Gospod Kraupner²⁷ mi bo pomagal pri oddaji orožja - na vse to moram misliti, da me ne bi kaznovali.

Danes je že 27. 5., vedno huje mi je pri srcu, če se Edi kmalu ne vrne, bom povsem obupala.

Gospod Kraupner je bil z mano, ko sem pri firmi Rakusch oddala orožje. Dobila sem potrdilo, da sem oddala 6 kosov - 5 pušk in 1 revolver.

Mali Riko je bil neki večer tukaj, kjer je tudi prespal, mislim, da je bilo 12. ali 13. 5. Je zelo samozavesten in je govoril zelo zviška, da bodo samoumevno izselili vse Nemce. Mislim, da prav uživa v tem, ko me muči. Zgodaj zjutraj se je z lastnim avtom (je oficir v generalštabu) odpeljal v Maribor in Celovec.

Končno sem na binkoštni ponedeljek smela poslati v zapor perilo. Zraven sem zavila nekaj zdravil, cigaret in kapljice za srce. Zdravila sem dobila nazaj, kar je bilo zame strašno, saj vem, da jih Edi nujno potrebuje za krepitev srca.

Pred dvema dnevoma sem bila z živci povsem na koncu in sem krčevito jokala. Tedaj je prišel Hanzi, kar je bila zame prava tolažba, čeprav ni ostal dolgo, ker je dobil avto [prevoz] v Pišce - rad bi se prepričal, če se lahko vrne. Kmetom v Pišecah je vendar storil toliko dobrega, toliko jih je rešil pred izselitvijo, da se gotovo lahko vrne na svoje lepo posestvo. Njegova žena je vendar Slovenka.

Predvčerajšnjim sem po ovinkih zvedela novico, da je Edi v taborišču na Teharjih in da mu lahko kaj pošljemo. Bila sem hkrati obupana in ohrabrena.

Naslednji dan je šla Zofka s perilom in hrano v taborišče. Hotela sem iti zraven, pa mi ni pustila, saj se je hotela najprej prepričati, da Edija (res) lahko obiščem, v nasprotnem primeru ne bi imelo nobenega smisla in bi bilo zame prenaporno. Zvesta duša je imela prav - taborišče je dlje kot smo mislili, človek pa lahko pride le do zapornice. Mojega ljubega Edija je videla le od daleč.

Za pošiljanje paketov (v taborišče) moraš imeti dovoljenje, še zlasti pa za obisk. Takoj ko dobim dovoljenje, bom šla tja.

Dr. Podpečan²⁸ bo poskušal narediti kaj za Edija - moj mož se je leta '41 menda zavzel zanj in se mu je posrečilo, da so ga [Nemci] izpustili, zato spet upam.

Zgodilo se je še veliko razburljivega. Prišla je komisija, ki je zaplenila instrumente mojega moža in dva gospoda, ki sta iskala lepo preprogo - s sabo sta vzela velik moder sag.

Včeraj so prišli trije mladi moški: mlad zdravnik, neki uniformiranec in nek komisar. Tu so bili dve uri. Pobrali so vse instrumente, boljša zdravila iz hišne apoteke in vse boljše medicinske knjige - izbiranje je trajalo več kot dve uri. Ves čas sem bila zraven, nato pa so me izdali živci. Vseeno moram odkrito povedati, da so se vsi trije popolnoma prijazno [nett] obnašali. Na moje vprašanje, zakaj to počnejo, so pojasnili, da bom za vse odvzeto dobila seznam in da (stvari) potrebujejo za ordinacijo v mestni hiši [Stadtamt], kjer je veliko bolnikov. V bolnici je izbruhnil pegasti tifus. Dr. Kulakula (!)²⁹ je že umrl.

Vežna vrata so pri nas vedno zaprta, kot pri večini hiš, vseeno pa vztrepetam vsakič, ko pozvoni pri nas.

Kako lepo bi bilo za večno zaspati!!!

Veliko so jih že izpustili - dr. Negrija, Globočnika in veliko drugih, vendar pa so zaprli veliko novih. Tudi Steffi Šerbec. Takoj [potem, ko so ga izpustili] sem šla k dr. Negriju, ki pa mi ni vtil veliko tolažbe. Hrana je bila grozna. V prvi noči je ubil 220 stenic!! Ubogi Edi!!!

Bila sem tudi pri dr. Skobernetu³⁰ - ta je popolnoma prost, pa čeprav je bil SDJevce in je sedel v vladi, moj mož pa nikoli ni hodil niti na apele.³¹

Danes je prišla Micka iz Šmarja. Zelo me je izmučila. Bil je miting, menda je bil v Celju Tito.³²

²⁹ Zdravnik (primarij) Boleslav Okolokulak (!). Ruski emigrant, ki je med letoma 1923 in 1941 vodil bolnišnico za pljučne bolezni na Vurberku. Ko so Nemci grad spremenili v šolski center štajerske domovinske zveze (SDZ), so ga premestili v Topolšico. Leta 1945 je bil imenovan za ravnatelja celjske bolnišnice, vendar je še pred nastopom funkcije v Celju umrl za tifusom. J. Orožen: Oris sodobne zgodovine Celja in okolice, str. 678.

³⁰ Pravnik dr. Georg Skoberne, eden izmed vidnejših predstavnikov celjskega nemštva, ki se je dejavno vključil tudi v delo okupacijske uprave - vodil je Pravni urad (Rechtsamt) okrožnega vodstva ŠDZ, od marca 1942 pa okrožno razsodišče ŠDZ. Pravni urad je skrbel za prilagajanje zakonodaje na zasedenem (in priključenem) ozemlju rajhovskemu pravnemu sistemu in za stanovsko (nacionalsocialistično) povezovanje pravnikov, razsodišče pa je urejalo medsebojne odnose (spore) med člani ŠDZ. Georg Skoberne je bil na procesu pred izrednim vojaškim sodiščem v Ljubljani 23. 6. 1945 obsojen na smrt.

A. Žizek: Kratek oris..., str. 240, 241, 259, 260 in Nova pot, 30. 6. 1945.

³¹ Mišljeni so verjetno zbori članstva ŠDZ.

³² 31. maja 1945 je bil Tito na dveh krajših "obiskih" v Celju - prvič na poti v Maribor, popoldne pa med vrnitvijo proti Zagrebu. Obakrat se je v mestu v kratkem času zbrala precejšnja množica ljudi. Nova pot, 2. 6. 1945.

²⁷ Lectar in slaščičar Rihard Kraupner je bil Gollitschev sosed (živel je na Glavnem trgu 6). ZAC Register obrti Celje-mesto.

²⁸ Zdravnik Ivan Podpečan (predvojni mestni zdravnik, po vojni upravnik zdravstvenega doma). J. Orožen: Zdravstvo v Celju in okolici, str. 48, 52, 96, 100.

*Tito na Krekovem trgu v Celju maja 1945
(fototeka MNZ Celje).*

Hofbauerjevi³³ žena in hči sta menda tudi zaprti, prav tako Diehlov zet, družina Gradt³⁴ skupaj s snaho, gospa Gartner. Nocoj so pobrali Šerbekovega očeta. Že zdavnaj so nam odnesli radio.

Vsako jutro poljubim Edijevo domačo haljo in jokam ob tem. Upam, da se bo Hanzí oglasil na poti nazaj, ko bo šel po ženo in otroka.

Danes bom opravila še nekaj poti - mogoče zvem kaj, kar mi bo vlilo upanje.

1. 6.

Danes je že 1. junij, za Edijevo vrnitev pa še nobenega upanja. Če ne bom znorela, imam jeklene živce.

Tu je bil Ivo Ramšak, ki je bil partizan in rekel,

³³ Živel so v hiši na Gosposki ulici 4 (trgovina z usnjem). Anton Hofbauer je bil vodja Urada za ljudsko blaginjo (Amt Volkswohlfahrt) v vodstvu krajevne skupine ŠDZ Lisce (Laisberg), član Kulturbunda in predlagan za sprejem v NSDAP. A MNZC, fasc. 18, mapa 2; A. Žižek: Kratak oris..., str. 226 - 230.

³⁴ Bili so lastniki hiše na Vodnikovi 11 (vogalna med Vodnikovo in Kocbekovo). J. Orožen: Posestna in gradbena zgodovina Celja, str. 48.

da bo dobil dovolilnico za obisk pri Ediju. Ni je dobil, tako da so mi vzeli še eno upanje.

Iz okolice prihajajo [k nam] kmetje in jočejo, ko slišijo, da je Edi v taborišču - Rezika iz Šmarja, Leni iz Nove cerkve in drugi.

Hanzija še vedno ni, bojim se, da so ga zaprli.

Danes sem hotela iti v taborišče, vendar mi je Zofka to odsvetovala, ker je menila, da s svojimi slabimi očmi Edija od daleč ne bom niti spoznala.

Dečko je komisar pri [neberljiv del] - obljubil je, da bo posredoval za Edija. Gospa Drofenik³⁵ je že prosila zanj in povedala, da ji je kot zdravnik rešil življenje. Tudi Kati in Dana sta prosili zanj.

V ozadju [sedanjih dogodkov, preganjanj] je sovražstvo, ki sta ga zasejala Gobavec [Aussatz] in Gestapo! Ubogi Edi!!!

Gospo Šerbec, Hönigmanna³⁶ in še veliko drugih so že zaprli - vsako noč utegnejo priti še po mene.

Medtem so zaprli tudi dr. Skoberneta.

12. 6.

Ves čas si želim pisati, pa zato nimam notranjega ravnotežja. Večne obljube in potem razočaranja. Gospa Drofenik je za Edijevo izpustitev pripravila prošnjo [peticijo], ki so jo podpisali vsi v hiši - tudi stranke v Novi vasi,³⁷ kamor sva šli z Zofko. Potem je prišla gospa Drofenik in jo odnesla, ker je v nekem posebnem odboru in ne sme podpisovati prošenj - spet ves trud in upanje zaman. Tudi gospod Dečko je podpisal, kar se mi zdi zelo ljubeznivo.

V svoji prošnji, ki mi jo je v slovenščini napisal neki partizanski LTN [poročnik?] (Edija je poznal) sem prosila, naj Edija zaradi starosti in bolezni izpustijo v domačo nego; s svojim življenjem, premoženjem in posestjo pa jamčiva, da bo dosegljiv vedno, ko ga bodo potrebovali. To prošnjo sem predala 5. 6. - doslej še ni upanja na uspeh. Slišala sem, da so vsi [zaporniki] v taborišču za nedoločen čas. Ubogi Edi, toda tudi uboga Marta. Pogosto se mi zdi, da ne morem več, toda potem se moram vedno znova opogumiti, da ne bom preveč pomilovanja vredna [elend], ko se Edi nekoč vendarle vrne.

³⁵ Edina "tov. Drofenik" se omenja kot poverjenica za RK v KNOO II. četrti Celje mesto. ZAC AF MLO Celje, AŠ 1. Drofeniki so imeli v 30. letih trgovino z mešanim blagom v pritličju Gollitscheve hiše, kasneje na Stantetovi (Kralja Petra cesta 11).

³⁶ Dr. Hans Hönigmann - medvojni predstojnik ginekološkega oddelka. Vodja Urada za ljudsko zdravje (Amt Volksgesundheit) pri okrožnem vodstvu ŠDZ. Živel je na Prešernovi ulici (Adolf Hitler Platz 7). J. Orožen: Zdravstvo v Celju in okolici, str. 53; A. Žižek: Kratak oris..., str. 239, 240.

Zakonca Gollitsch sta imela poleg hiše na Glavnem (Tomšičevem) trgu 9 v lasti še hišo v Novi vasi (h. št. 2). ZAC AF MLO Celje, AŠ 120. Zp 141.

Nekdo, ki so ga izpustili mi je povedal marsikaj, kar zbuja upanje - tudi o Ediju, žal sem nezaupljiva in ne verjamem vsega.

Danes grem h Gr. V., ki je obljubil[a], da se bo pozanima[a]. Bojim se, da imamo sovražnika in mu oblastniki bolj verjamejo kot nam. Sramotno!!!

Včeraj sem bila končno pri taborišču - kdaj sem že hotela tja, kjer je on, ki mi je vse na svetu. Malo sem potolažena, saj lahko Ediju bivanje tam zaradi podnebja samo koristi - svež gozdni zrak.

Bojim pa se, da je lačen in da ni dobil vseh dobrot, ki smo mu jih prinesli. Dober kruh iz Šmarja - delno namazan z maslom in obložen z mesom, 4 trdo kuhana jajca, kekse, škofovski kruh, češnje, jabolka, tobak, nekaj soli - Bog daj, da bi vse dobil.

Zelo skrbim, da Irma³⁸ redno je, vendar kar naprej hujša in ima samo še 59 kg. Skrbi me.

Zofka je res dobra duša - posebej za gospodarja [Gospoduhal] je spekla pecivo iz češenj in jajc, kar je tukaj težko dobiti.

15. 6.

Danes sem bila spet na robu obupa. Nič ne zvem o ljubem Ediju. Bila sem pri dr. Tominšku,³⁹ da bi od njega dobila spričevalo za odpust moža v domačo nego. Bil je zelo prijazen in je povedal, da je poskušal storiti že vse, kar je bilo v njegovi moči. Zdravniku, ki vsak teden hodi v taborišče, je pripovedoval o njegovem trpljenju, naročil mu je, naj mu daje potrebna zdravila - torej končno upanje. Prosila sem ga še, naj mi zdravnik priskrbi dovoljenje, da bom lahko možu dvakrat tedensko pošiljala pakete.

Pri nas zdaj stanuje neka zelo dobra partizanka, ki ne more razumeti, zakaj so ga zaprli, saj je bil v Celju zdravnik kar 47 let in je bilo v tem času med njegovimi pacienti gotovo 80% Slovencev. Z vsemi je vedno živel v prijateljstvu, vsem je delal le dobro. Obljubila je, da se bo pozanimala.

Mislím, da je vse skupaj pomota, saj nas sedanji oblastniki sploh ne poznajo. Tudi Zimšek in Kraupner sta že poizvedovala - zaman. W. V. me ni potolažil[a], prej nasprotno, saj pravi da bo Edijevo bivanje v taborišču še dolgo trajalo. Ubogi Edi! Grozno!!!

Upam, da Edi ne bo zaradi duševnih motenj izgubil volje do življenja in se popolnoma vdal v usodo. Upam, da bo zbral vse moči za to, da bo ostal zdrav. Saj se tudi jaz trudim - kljub temu sem shujšala za skoraj 7 kg, čeprav imamo še dovolj hrane. Grižljaji mi zastajajo v grlu, vendar

se prisilim k jedi. Pri vsakem obroku premišlujem: jaz jem zabeljeno, včasih meso, mleko itd., moj ubogi Edi pa strada. Lahko si mislite, kako mi tekne.

Irma ima, hvalabogu še tek, vseeno pa hujša in je videti zelo šibka.

21. 6.

Edija še vedno ni domov!

Nekaj dni sem bila tako obupana, da sem si hotela prerezati žile. Pri dr.ku [začetek priimka je izpuščen že v originalu] sem namreč slišala, da bo taborišče obstajalo tako dolgo, dokler se ne bo rešilo vprašanje meja, nakar bodo izselili vse Nemce in sicer tako, da Edija sploh ne bo domov, temveč se bova srečala šele na postaji. To je preprosto grozno!!! Lahko si predstavljate moje občutke. Končno sem zvedela, zakaj ga ne izpustijo. Trdijo, da je bil Pg⁴⁰ in sodelavec 5. kolone - ko bi vsaj vedela, kaj je to 5. kolona!!!

S pomočjo LTN [poročnika?] sem napisala novo prošnjo, v kateri sem povedala, da je vse skupaj pomota itd. itd. Naša podnajemnica, sočutna mlada partizanka (igralka) bo osebno posredovala, potem ko se je pozanimala o Ediju in povsod slišala o njem le dobro. Torej vendarle žarek upanja.

17. [6.]

je bil težak dan - Zofka je naredila paket in šla v taborišče. Koliko veselja je imela s pripravo, saj misli le na to, kako bi ti olajšala to grozo. Kruh s slanim in mesom, Kati je dala 2 dunajska zrezka, češnje in jabolka, mi pa 4 trdo kuhana jajca, med, škofovski kruh, kekse in tobak - vse to je prinesla nazaj. Nihče ni smel ničesar pustiti tam, ker je nekaj neumnih babnic zadnjič vtihotapilo klešče [Raufe].

Bila sem na koncu, saj vem, da v taborišču stradajo. Bog nam pomagaj naprej.

Codellijeva mama, hči Rika, 87-letna Pachiffova mama, Stigerjeva Miri in Gusti s 3 otroki - vsi so zaprti, kdaj pridejo pome???

22. 6.

Včeraj je napočil višek obupa - iz napol uradnih virov sem izvedela, da nas bodo izselili in sicer tako, da se bova videla šele na vlaku, Edi pa prej ne bo smel domov. Danes sem spala samo od 4. do 5. zjutraj. Včeraj sem pripravljala kovčke in nahrbtnik. Spakirala sem samo najnujnejše, pa je zame vseeno skoraj pretežko. Povsem brezvoljna sem, na trenutke pa se spomnim - čeprav morava proč, bova vsaj skupaj. Vse je lažje kot dolga ločitev. Bojim se, da moj ljubi, dobri Edi naporne selitve ne bo zmogel. Bog pomagaj, jaz ne morem več!

³⁸ Gollitscheva svakinja.

³⁹ Dr. Viktor Tominšek, primarij očesnega oddelka celjske bolnišnice in prvi povojni (1945 - 48) mestni zdravnik. J. Orožen: Zdravstvo v Celju in okolici, str. 47, 49.

⁴⁰ Parteigenosse - član NSDAP.

Gollitscheva hiša na Glavnem trgu 9 (v pritličju trgovini Bata in Drofenik) (ok. 1930, fototeka MNZ Celje).

1. 7.

Mračni dnevi in noči so za mano, vseeno pa mi je malo lažje, ker sem slišala, da verjetno le ne bomo izseljeni. To, da mojega Edija še vedno ni, me spravlja v obup. Hvalabogu mu lahko jutri spet pošljemo paket s hrano. Zofka je spekla kruh, upam, da je dober in da bo Edi tudi dobil vse, kar mu pošiljamo: kruh z mesom in slanino, škofovski kruh, tobak, fižolovo solato, nekaj jabolk, malo medu.

Hvalabogu, da je vreme lepo in ni hladno, Edi torej ne bo dobil katarja.

Včeraj sem zamenjala denar. Vsak lahko zamenja do 4.000 RM in nič več. Za 600 RM 60 dinarjev, torej smo spet berači in gotovo ne bomo mogli nič več prihraniti.

Včeraj sta bila tukaj dva zunanja pacienta [z dežele], ki sta zagotavljala, da se bo Edi kmalu vrnil domov. Bog ju usliši, tega ne bom več dolgo vzdržala.

Le od kod črпам moč in zdravje? Imam še slabih 69 kg, vseeno pa sem še pri močeh in mi pred očmi ne miglja - mislim, da me pokonci drži železna volja: hočem biti zdrava, ko pride Edi. Bog daj, da bi bilo kmalu.

7. 7.

Še en grozen teden. V ponedeljek je Zofka spet prinesla nazaj ves paket. Nič niso sprejeli. Bila sem obupana, ker Ediju spet nisem mogla poslati priboljška - kako bo stradal. Doma je brez Edija strašno!!

Pozneje je prišla neka Slovenka, ki nam je naklonjena in je povedala, da naj se pripravim na izselitev ter da bo Edija videla šele na kolodvoru - za obupanega najlepša tolažba, kajne!!

Tako ali tako sem že spakirala in kovčke tudi že odnesla del poti, tako da bo moja pot krajša - seveda ne daleč, saj ne bi zmogla. Imam samo še 68 kg, toda močno voljo. Upam, da Edija ne bo zapustila volja do življenja!!

Slišala sem, da jih bodo po 6 tednih veliko izpustili iz taborišča - upam, da bo med njimi tudi Edi, saj nimajo proti njemu nič obremenilnega. Včeraj smo očistili spalnico, preoblekli posteljo, vse uredili in razbijajočih src čakali - spet nič. Ubogi Edi! Grozno!

Na srečo je prišel Ivo Ramšak. Pripovedoval je, da je bil pogosto v taborišču, vendar Edija ni smel obiskati. Od namestnika komandanta taborišča je izvedel, da Edi v taborišču ordinira. Če je to res, sem potolažena in pomirjena. Torej ima Edi zaposlitev in razvedrilo, najvažnejše pa je, da ima tudi boljšo hrano! Bog daj, da bi bilo res. Žal sem bila doslej pretežno črnogleda, kar se mi sedaj otepa.

Strašna draginja je. Lahko smo zamenjali 5.000 RM, za kar smo dobili 3.000 din. Štruca kruha stane 5,50 din, škatla vžigalic 3 din, 1 kg masla 40 din, mesa 26 din. Kako bomo živeli!!

Ko se bo Edi končno vrnil, bo lažje.

Mnogi pravijo, da naju ne bodo izselili, ker sva že stara in dolgo tu (Edi že vse življenje).

Pred enim tednom smo pokopali starega Pukla. Ubožec se je v obupu obesil na pokopališču. Zavidam mu!

18. 7.

Že dolgo nisem pisala. Hudo mi je. Vsi pravijo, da bo Edi kmalu prišel pa zmeraj znova nič. Tisti, ki so jih izpustili, so me potolažili - Edi menda dobro izgleda, shujšal je, kar pa je nemara koristno zaradi krvnega pritiska.

Elektro radio tehnično podjetje DOBROTINŠEK TONE

Celje, Tomšičev trg 9

sprejema v popravilo radio aparate, kakor
tudi vse električne naprave, napeljave ter
druga električna dela.

Oglas Antona Dobrotinška v Novi poti 27. 7. 1945.

Včeraj je bil tukaj Rico. Iz Dachaua je ušel že marca in se skril pri Almi. Skupaj sta slavila padec [nacističnega] režima - lahko ju razumem. Almi so Nemci hoteli zapleniti premoženje - sodrga, vsepovsod so si naredili sovražnike - grozno. Rico mi je povedal veliko zanimivega, za nas/naju pa kaže precej hudo: vsi, ki so bili pri Kulturbundu, bodo izgubili vse premoženje. Od česa bomo živeli? Da bi le Edi že prišel domov - dolgo ne bom več zmogla.

Partizanka, ki stanuje pri nas je zelo prisrčna in zvesta.

Danes so iz naše jedilnice naredili Dobrotinšku⁴¹ delavnico - prisrčno, ni kaj - človek je popolnoma brezpraven. Vse skupaj prenašam s humorjem.

2. 8.

29. 7. je bil tako grozen, da sem si prerezala žile.⁴² Vse to pa ni nič v primerjavi s tem, kar sem zvedela. Edi je bojda strašno shujšan in žalosten. Sama shujšanost še ni najhujša, mogoče je celo koristna; da vsaj ne bi zapadel v preveliko žalost in izgubil poguma. Morala se bom izseliti in stanovati pri Josseku.⁴³ Prosila sem Dobrotinška, naj posreduje, vendar ne vem, če bo to storil. Zelo sovraži Nemce, čeprav je pri nas izkusil le dobro.

Ko bi se Irma vsaj ne obnašala tako grozno in bi nehala govoriti take neumnosti. Bojim se, ko se pogovarja s kakim tujcem. Pred kratkim je partizanki pripovedovala, da so najini starši doma veliko govorili slovensko [slovenisch], kar je prvič neresnica, drugič pa me še bolj obremenjuje, saj sama ne znam slovanskega jezika [die slavische Sprache]. Pogosto je obupna - na cesti z iztegnjeno roko maha znancem, kar bi lahko sovražniki razumeli kot hitlerjanski pozdrav, ona pa tega ne vidi.

Včeraj sem bila ganjena do solz. Zofki sem hotela kot leta '40 dati 400 dinarjev, pa ni hotela

vzeti nobenega plačila, dokler se Ti ne vrneš domov. Njeni sestra Mici, ki je bila ravno zraven, se je to zdelo prav. Prinesla nam je moko, jajca, smetano, lonec mleka in tudi ni vzela denarja.

Tukaj vlada vedno hujše sovraštvo tistih, ki se vračajo iz nemških taborišč. Ginem od skrbi za mojega edinega, ki jim je izročen na milost in nemilost.

Upam, da se kmalu vrne domov - mogoče po volitvah.⁴⁴

ZUSAMMENFASSUNG

Chronik vom Ende des schrecklichen
Krieges 1945
(Tagebuch von Marta Gollitsch)

Eduard Gollitsch wurde am 7. November 1873 in Celje (Cilli) in einer angesehenen Bürgerfamilie geboren. Sein Vater August Gollitsch war Kaufmann, seine Mutter Anna stammte aus der bekannten Handwerkerfamilie der Trautvetter (in Trautvetters Besitz war das Haus auf dem Glavni trg 9, in das er mit seiner Frau einzog). Seine Frau Marta war in Fehring in der Obersteiermark geboren.

Eduard immatrikulierte sich nach bestandem Abitur am Celjer Gymnasium im Jahre 1891 in der Grazer Medizinischen Fakultät. Nach Abschluß seines Medizinstudiums im Jahre 1898 nahm er in demselben Jahr (am 1. Oktober) die Stelle eines Sekundararztes am Celjer Gisela-Krankenhaus an. Nach zwei Jahren übernahm Dr. Eduard Gollitsch die Abteilung für innere Krankheiten und wurde 1909 Primarius, versah aber auch die Funktion des Stadt-(Magistrats)-Arztes. Während des Ersten Weltkriegs leitete er das Militärkrankenhaus in Celje. Nach dem Krieg kehrte er zu seiner alten Arbeitsstelle im Krankenhaus zurück. Während der deutschen Offensive gegen Slovenj Gradec (Windisch Graz) im Winter 1918/19 wurde er wegen seiner prodeutschen Ausrichtung zeitweise in Kamnik (Stein) interniert. Nach seiner Rückkehr aus der Internierung verlor er seine Stelle im Krankenhaus und eröffnete eine Privatpraxis.

Seine Haltung in den ersten Tagen der Okkupation wird von Orožen als loyal und im Ein-

⁴¹ Obrtnik (elektrotehnik) Anton Dobrotinšek, po vojni član IO ONO Celje mesto.

⁴² Na zgornjem delu telesa (vratu?) - "Leiboben".

⁴³ Josekova hiša je bila hiša na Glavnem trgu 2 (1945. je bila nacionalizirana). J. Orožen: Posestna in gradbena zgodovina Celja, str. 22.

⁴⁴ Verjetno po volitvah v krajevne narodnoosvobodilne odbore in okrajne narodnoosvobodilne skupščine. Te volitve so bile 5. avgusta 1945.

klang mit den humanitären Vorstellungen seines Berufs bezeichnet. Nach dem Abmarsch der mobilisierten Celjer Ärzte meldete er sich nämlich mit seinen Kollegen Negri und Miglitsch im Krankenhaus und nahm dort die Arbeit auf. Nach der Rückkehr der mobilisierten slowenischen Ärzte, die von den Besatzungsbehörden bzw. von Dr. Harald Weikmann bald entlassen worden waren, wurden im Krankenhaus neue (deutsche) Ärzte Dr. Zeder, Dr. Ritter und der Celjer Dr. Hans Hönigmann angestellt, Gollitsch und andere aber entlassen. Unter den Funktionären des Steirischen Heimatbundes ist Dr. Gollitsch während des Krieges nicht zu finden.

Dr. Eduard Gollitsch wurde am 10. Mai 1945 festgenommen und in die Celjer Gefängnisse, anschließend aber ins Lager Teharje (Tüchern) abgeführt. Vor dem Militärgericht des Mariborer (Marburger) Militärgebiets (Senat in Celje) wurde er in einer öffentlichen Hauptverhandlung am 31. 7. 1945 "verurteilt zu einer Freiheitsstrafe von 5

Jahren, zu Landesverweisung, Beschlagnahme des gesamten Eigentums mit gesetzlichen Einschränkungen und Verlust aller politischen und bürgerlichen Rechte für die Zeit von 10 Jahren". In der Anklageschrift wurde er der Mitgliedschaft im Kulturbund beschuldigt, weswegen er (bloß aufgrund seiner Mitgliedschaft) "mitschuldig an Massentortur, an Zwangsaussiedlung der Bevölkerung und ihrer Verschleppung in Lager und zur Zwangsarbeit, sowie mitschuldig an Brandschatzung, Zerstörung und Plünderung von Staateigentum..." gewesen sein soll.

Im Totengedenkbuch der Deutsch-Untersteirer wird berichtet, daß Dr. Gollitsch nach der Verurteilung auf dem Pohorje (Bachergebirge) erschossen worden sei.

Die Festnahme des Mannes und sein Aufenthalt im Lager Teharje (Tüchern) veranlaßten seine Frau Marta dazu, ein sehr intimes und beängstigendes Tagebuch zu verfassen, das von den ersten Nachkriegstagen in Celje Zeugnis ablegt.